

Kielivarantoa laajentamassa – saksajatkumo KiVAKO-hankkeesta

Maassamme on herätty huomaamaan, että kansallinen kielivarantomme on kaventunut huolestuttavasti englannin jäädessä monella opiskelijalla korkeakoulutuksen päättyessä ainoaksi vieraaksi kieleksi. Työelämämme tarvitsee monipuolista kielitaitoa, ja vuonna 2018 korkeakoulut käynnistivätkin opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) rahoittaman KiVAKO-hankkeen (Kielivarannon vahvistaminen korkeakouluissa), jonka tarkoituksena on vahvistaa suomalaisten korkeakouluopiskelijoitten ns. harvinaisten tai harvoin opiskeltujen kielten osaamista. Tämän artikkelin kirjoittajat ovat mukana saksan osahankkeessa tuottamassa opintoja saksan B1-tason moduuliin. Artikkelissamme kerromme valtakunnallisen hankkeen taustoista ja tavoitteista, työskentelystämme hankkeessa, mitä olemme saaneet tähän mennessä aikaan ja mitkä ovat viimeisten hankekuukausien ponnistelut ennen hankkeen loppua keväällä 2021.

Julkaistu: 2. joulukuuta 2020 | Kirjoittanut: Heli Simon ja Tuula-Harriet Kotikoski

Suomen kaventunut kielivaranto

Yleisimmät suomalaisten puhumat kielet ovat englanti ja ruotsi. Kansainvälisessä ja kansainvälistyvässä työelämässä englannin hallintaa pidetään lähes itsestään selvyytenä. Se on maailman lingua franca. Silti muidenkin kielten hallinnalle on edelleen tarvetta. Suomessa on viime vuosina herätty kansallisen kielivarannon supistumiseen. Tämä on näkynyt mm. tiedotusvälineiden otsikoissa. (Ks. mm. HS 2020; YLE 2008, 2018; EK 2017; Talouselämä 2016.)

Suomen yksipuolistuneen kielivarannon ja kasvavien kielitaitotarpeiden takia vuonna 2017 opetus- ja kulttuuriministeriö asetti selvityshankkeen Suomen kielivarannon tilasta ja kehittämistarpeista. Selvityksen laati professori Riitta Pyykkö työryhmineen. “Kielivarannolla tarkoitetaan kansallista kielitaitoa kokonaisuudessaan, kotimaisten ja vieraiden kielten osaamista sekä niiden opettamiseen

tähtäävää suunnittelua. Kielivarannon suunnittelu on kielten aseman ja kehittämisen ohella keskeinen osa kansallista kielipolitiikkaa” (Pyykkö 2017, 13). Pyykön selvityksen toimenpide-ehdotusten pohjalta korkeakoulut käynnistivät KiVAKO-hankkeen vuonna 2018.

Kielitaitoa korkeakouluista

Monet korkeakouluopintonsa aloittavat opiskelijat eivät ole opiskelleet yleissivistävässä ja ammatillisessa koulutuksessa mitään muuta vierasta kieltä kuin englantia. Korkeakouluissa aloitetaan uuden vieraan kielen opiskelu usein alkeista. Joissain korkeakouluissa kielten tarjontaa on kuitenkin menneinä vuosina säästösyistä supistettu niin mittavasti, että alkeiskieliä ei enää tarjota ollenkaan.

KiVAKO-hankkeessa laaditaan digitaalista opetustarjontaa Eurooppalaisen viitekehyksen tasolta A1 tasolle B2/C1, jotta saataisiin Suomessa vähemmän opiskellut, työelämässä vaadittavat kielet mahdollisimman monen korkeakouluopiskelijan saataville. Toteuttajina hankkeessa on 18 ammattikorkeakoulua ja 8 yliopistoa. Kieltenopettajia on mukana yli 100. Hankkeen päättyessä keväällä 2021 kaikki 12 eri kielessä tuotetut opintojaksot on pilotoitu. (ks. Taulukko 1). (Varttala & Puranen 2020.)

Yht. 184 op	espanja 21 op	ranska 21 op	saksa 24 op	venäjä 24 op	italia 15 op	japani 12 op	kiina 15 op	korea 12 op	portugali 9 op	viitt.kieli 6 op	viro 10 op	etandem 15 op
A1	6 op	6 op	6 op	9 op	6 op	9 op	10 op	9 op	6 op	3 op	5 op	5 op
A2	6 op	6 op	6 op	9 op	9 op	3 op	5 op	3 op	3 op	3 op	5 op	A1–A2
B1	6 op	6 op	6 op	6 op								5 op
B2	3 op	3 op	6 op									B1–B2
C1												5 op
C2												C1–C2

Taulukko 1. KiVAKOn suunnittelutilanne syyskuussa 2020: kielitarjonta ja osahankkeiden tuottamat opintopisteet

Digipedagogiikkaa oppimassa

Digipedagogiikka on yhdistelmä oman alan substanssiosaamista, pedagogista osaamista ja sähköisten oppimisympäristöjen hallintaa (esim. Moodle). Pedagoginen osaaminen tässä asiayhteydessä kulminoituu siihen, miten oppimisen polku käsikirjoitetaan. Toisin sanoen, miten opettaja kirjoittaa verkko-opintojakson pedagogisen käsikirjoituksen (Virtanen 2017).

KiVAKO-hankkeessa tuotetut opintojaksot laaditaan Digicampuksen Moodle-alustalle. Koska kaikki opintojaksot ovat verkossa, erityistä huomiota kiinnitetään digipedagogiikkaan. Osahankkeiden suunnittelu-urakka aloitettiin osahankesuunnitelmilla, joista eri kielten työryhmät antoivat toisilleen palautetta. Opintojaksoille laadittiin myös pedagogiset käsikirjoitukset, jotka auttavat

hahmottamaan yksittäisen moduulin rakenteen, eri moduulien sisältämien asioiden yhteydet sekä kurssitarjonnan kokonaisuutena. Pedagogiset käsikirjoitukset auttavat myös opintojaksoja myöhemmin opettavia ymmärtämään paremmin, mitä opintojakson laatinut opettaja on materiaaleja laatiessaan ajanut takaa. Esimerkiksi saksan osahankkeissa tuleville opintojaksojen opettajille laaditaan käsikirja, jossa on vinkkejä ja vaihtoehtoisia tapoja tehtävien toteuttamiseen.

Koska hanketoimijoissa on sekä verkko-opetuksen konkareita että vasta-alkajia, osa hankeopettajista toimii myös digipedamentoreina. Digipedamentorit avustavat opintojaksojen digitalisoinnissa sekä sopivien työkalujen ja pedagogisten ratkaisujen löytämisessä. He järjestävät myös verkkoklinikoita osallistujia askarruttavista kysymyksistä sekä digipedagogisista aiheista.

KiVAKO-sopimus edellyttää myös yhteistyötä muiden hankkeiden kanssa. Siksi hanketoimijoita on ohjattu tutustumaan esim. DigiJouJou-hankkeeseen ja sen tuotoksiin sekä osallistumaan OKM:n rahoittaman DigiCampus-hankkeen järjestämiin eri tapahtumiin, esimerkiksi koulutuksiin ja webinaareihin. DigiCampus järjesti hankkeen alussa paljon koulutusta esimerkiksi Moodle-alustan käytöstä. DigiCampuksen Help-toiminnosta on ollut paljon apua opintojaksojen työtiloja tehtäessä. Tällä hetkellä osahankkeissa keskitytään opintojaksojen saavutettavuuteen, joka aiheuttaa muutospainetta tehdyissä opintojaksoissa ja uusien vaatimusten huomioimisessa vielä tekeillä olevissa opintojaksoissa.

Laatukriteerit eAMKista

KiVAKO-opintojaksot kehitetään noudattaen eAMK-laatukriteeristöä (ks. eAMK verkkototeutusten laatukriteerit). Osahankkeiden pilotoituja opintojaksoja arvioidaan itse- ja vertaisarviointityöpajoissa, joissa yksi osahankekehittäjä esittelee osahankettaan vertaisarvioijaryhmälle. Kutakin arviointityöpajaa fasilitoi digipedamentori, joka moderoi eAMK-laatukriteereihin perustuvaa arviointikeskustelua. Pilotijat kertovat itsearviointinsa pohjalta omat kokemuksensa, tuovat esille niin onnistumisia kuin myös kohdattuja haasteita sekä saavat sparrausta kollegoilta. Vertaisarvioijat ja sparraajat voivat olla minkä tahansa kielen edustajia.

Rotaatiomalli mahdollistaa jatkumon

Saksan KiVAKO-osahankkeessa tuotetaan kahdeksan toteutusta tasolta A1 (saksa 1) tasolle C1 (saksa 8) (yhteensä 24 op). Tarvetta selkeälle ja pitkäjänteiselle oppimispolulle on: joissain korkeakouluissa saksaa ei ole enää lainkaan tarjolla, joissain toteutuu vain saksan alkeiskurssi, koska jatkokursseja valitsee vain harva opiskelija. Esimerkiksi Jyväskylän ja Seinäjoen ammattikorkeakouluissa saksa 1 on hyvin suosittu, saksa 2:n valitsee vielä melko moni alkeiskurssin käyneistä. Sen sijaan saksa 3, jota Jyväskylän ammattikorkeakoulussa tarjotaan vain englanninkielisenä German 3 -opintojaksona, ei vedä tarpeeksi opiskelijoita. Monen ammattikorkeakouluopiskelijan valinnaiskielten opinnot päättyvät siten A-tasolle. Kuitenkin työelämän kielenkäyttötilanteet vaativat usein B-tason kielitaitoa.

Yksi KiVAKO-hankkeen tavoitteista on luoda oppimispolkuja Eurooppalaisen viitekehyksen tasolta A tasolle C. Jotta opiskelijoille voidaan mahdollistaa oppimisjatkumo valitsemassaan kielessä, hankkeessa kehitetään ns. rotaatiomalli. Hankkeen päätyttyä KiVAKO-osahankkeet tarjoavat kieliopintoja itsenäisesti, joskin rotaatiomallin koordinaattien mukaan. Rotaatiomallilla varmistetaan, että riittävä määrä opintojaksoja on tarjolla ja ne myös ajoittuvat siten, että esimerkiksi jatkokurssin valitseminen on mahdollista.

Rotaatiomallin avulla on siis tarkoitus organisoida koko maan kattava opetustarjonta ns. harvoin opiskelluissa kielissä. Tämä mahdollistaisi sen, että halukkaat useasta eri korkeakoulusta pääsisivät mukaan esim. saksa 3 -opintojaksolle, jonka yksittäinen korkeakoulu muuten peruisi liian pienen ryhmäkoon takia. Rotaatiomallin avulla saadaan riittävän suuri ryhmä koko opintojakson toteuttamiseen.

KiVAKO-hankkeen myötä Suomessa korkeakouluopiskelijalla on mahdollisuus opiskella saksaa alkeista aina tasolle C1 digitaalisesti. Saksan osaprojekti on näin osaltaan vastannut haasteeseen Suomen kielivarannon parantamisesta.

Saksa-yhteistyötä yli korkeakoulurajojen

Saksan KiVAKO-osahankkeessa on mukana 23 saksan opettajaa yliopistoista ja ammattikorkeakouluista ympäri Suomea. Opettajille osallistuminen hankkeeseen on tarjonnut mahdollisuuden kehittää omaa digipedagogista osaamistaan ja tuottaa laadukasta materiaalia pilotoitaville opintojaksoille yhteistyössä kollegoitten kanssa.

Kukin osahanke kirjoittaa vuorollaan blogeja omista kokemuksistaan KiVAKO-hankkeen blogissa (ks. KiVAKO-hankkeen blogikirjoitukset). Hanke on ollut korkeakoulujen saksan opettajille ainutlaatuinen tilaisuus tutustua toistensa työhön, jakaa tietoa, oppimiskäsityksiä ja ideoita yhteisestä aineesta. Ensimmäisenä syksynä 2018 saksan opettajat kokoontuivat ahkerasti kirjoittamaan osahankkeensa pedagogista käsikirjoitusta. Nämä käsikirjoitukset myös ristiinarvioitiin ja niistä saatu palaute antoi lisäpotkua työn jatkamiselle. Yhdessä syntyi innovatiivisia verkkopedagogisia ratkaisuja. (Ks. Itkonen 2019.)

Saksa-tiimiläiset totesivat painiskelevansa samanlaisten kysymysten ja ongelmien parissa. Käytettävistä tehtävätyypeistä ja Moodlen mahdollisuuksista syntyi paljon keskustelua. Onneksi osa projektilaisista oli kokeneita Moodle-käyttäjiä, joiden avulla verkkotyötilat syntyivät kivuttomasti, ja samalla "ei-moodlettajat" oppivat, miten laaditaan Moodle-tenttejä, mikä on H5P ja miten paljon mahdollisuuksia se tarjoaa tehtävätyyppeihin.

Hankkeen alussa saksa-tiimi järjesti lähityöpäiviä vuorotellen osahankkeen korkeakouluissa, mutta koronan myötä siirryimme täysin etätyöskentelyyn (ks. Itkonen 2019).

Saksa-pilotit ja opiskelijapalautteet

KIVAKO-opintojaksot ovat olleet tarjolla pilotteina verkossa. Onkin ollut kiinnostavaa tutkia, miten diginatiivit opiskelevat kieliä digitaalisesti. Kaikista opintojaksoista on kerätty palaute, mutta tässä keskitytään saksan toteutetuista pilottiopintojaksoista saatuun palautteeseen keväällä 2020 ja kesällä 2020. Saksan moduuleita laadittaessa tiimiläisiä huolestutti erityisesti suullisen viestinnän osuus – oliko sitä opiskelijoitten mielestä riittävästi.

Opintojaksojen aineistot koettiin yleisesti mielenkiintoisiksi, joskin sanastonsa puolesta joiltakin osin haasteelliseksi. Opetusmenetelmiä pidettiin monipuolisina. Jotkin tehtävät olivat opiskelijoille hieman epäselviä; tehtävien ohjeistuksiin, etenkin aukkotehtäviin, toivottiin parannusta. Myös kielioopin selittämiseen toivottiin selkeytystä. Vaikka monet tehtävät olivatkin palautteiden mukaan hyvin suunniteltuja, osan niistä tekninen toteutus ei toiminut Moodlessa.

Kiitosta saivat erityyppiset tehtävät ja videot. Osalle pilottiopiskelijoista suullisia harjoituksia olisi voinut olla enemmän, osalle niitä oli sopivasti.

“Keskustelut olivat mukavia. Suullinen kielitaito parani. Edistyin saksan kielen taidossani.”

Oinosen (2019, 8) mukaan ”opettajan kannustava, myönteinen ja riittävä läsnäolo verkkokurssilla parantaa tutkimusten mukaan opiskelijoiden kokemusta verkkokurssin laadusta.” Saksa-tiimi on käynyt paljon keskustelua opiskelijoiden keskinäisestä ja opettajien ja opiskelijoiden välisestä viestinnästä ja näitä on pyritty pilottipalautteiden perusteella vahvistamaan. Myös saksan toteutuksissa opettajien positiivista asennetta ja saatua kannustusta kiitettiin:

“Opettajat olivat läsnä ja huomasi, että he laittoivat aikaa ja panostusta meihin.”

Yhteisistä verkkosessioista pidettiin, joskin niihin olisi toivottu enemmän osallistujia:

“Harmi ettei osallistujia ollut kovinkaan paljon.”

Opiskelijat myös arvostivat sitä, että opintojaksoa sai tehdä oman aikataulunsa mukaan ja että tiedotus toimi hyvin.

Kuten jo yllä mainittiin, jotkin Moodle-tehtävät toimivat huonosti; esimerkiksi raahattaessa sanoja aukkoihin näyttöä ei saanut yhtä aikaa skrollattua alas. Palautettavien tehtävien palautusaikojen toivottiin olevan selkeämmin esillä. Yhden pilottikurssin tentti koettiin vaativaksi, ja aikaa siihen oli liian vähän.

Osassa piloteista oli useita opettajia, jotka vastasivat eri moduuleista. Tämä aiheutti joissakin opiskelijoissa hämmennystä

“Oli hiukan hämmentävää, kun opettaja vaihtui niin usein kurssin aikana.”

“Hiukan sekavaa kun niin monta eri opettajaa, että jokaisessa kolmessa moduulissa ne vaihtuivat.” (KIVAKO: saksa-pilottien opiskelijapalautteet 2020.)

Jokainen pilottiryhmä on käynyt läpi oman opintojaksonsa palautteen, jota saatiin sekä digipedamentorilta että vertaisarvioijilta. Tarvittavat korjaukset on tehty palautteiden pohjalta. Saksa B1-moduulissa palaute oli pääosin positiivista ja korjauksia tehtiin saavutettavuuteen liittyen, ja joitain opiskelijoille vaikeasti hahmotettavia tehtäviä poistettiin. Esimerkiksi liian pitkät täydennystehtävät pilkottiin osiin. Moodlessa on mahdollisuus seurata opiskelijoiden edistymistä erillisellä seurantapalkilla, jota lyhennettiin. Osa tehtävistä jäi automaattisen tarkastuksen ja opiskelijan omatunnon varaan, osa poistettiin.

Pilotit on tarkoitus resursoida niitä opettaville sen mukaan, miten ne oikeassa korkeakouluarjessakin resursoidaan. Näin on ollut tarkoitus saada realistinen kuva pilotin toteuttamisesta. Monet pilottiryhmät olivat kuitenkin pieniä ja opettajia oli useita, joten kukin opiskelija sai varmasti riittävästi apua ja palautetta. Projektin päättyessä palataan normaaliin “arkeen”, jolloin ryhmäkoot lienevät suurempia ja opettajia on vain yksi.

KIVAKO:n loppumetrit

Syksyn 2020 aikana tehdään saksan osahankkeessa jokaiselle opintojaksolle käyttäjän käsikirja. Käsikirjasta jokainen kyseistä opintojaksoa opettava opettaja, joka ei ole ollut sitä tekemässä, saa ohjeistuksen opintojakson käyttämiseen.

Tekeillä on myös saksan digitaaliset kielioppi- ja sanakirjasivustot, joita kaikki saksan moduulit voivat hyödyntää. Kielioppisivuston esikuvana on ruotsin Papegoijan-sivusto

(<https://sites.google.com/view/papegojan/framsidan>

(<https://sites.google.com/view/papegojan/framsidan>)), joka on vapaasti verkossa saatavilla.

Saksan kielioppisivusto linkitetään kullekin saksan KIVAKO-opintojaksolle. Lisäksi sivustoa voi käyttää esim. saksan kielioppikurssin toteuttamiseen. Kielioppisivusto koostetaan eri moduulien kielioppisällöistä ja tehtävistä.

Sanakirjamoduulissa käsitellään mm. perinteiset yksikieliset sanakirjat, DWDS-System (Digitales Wörterbuch der Deutsch Sprache) sekä kääntäjät ja niiden tarjoamat mahdollisuudet. Sekä kielioppi-että sanakirjamoduulien kieli on suomi. Kielioppisivuston kielitarjontaa laajennetaan Englantiin ja Ruotsiin, mikäli resurssit sen mahdollistavat.

Hankkeessa kehitetään myös opiskelijan itsearviointityökalu, osaamisen tunnistamisen malli sekä pedagogista osaamista kehittävä yhteistyöverkosto. Materiaali tehdään saavutettavaksi, ja kaikkien toteutusten materiaaleille tehdään keskitetysti saavutettavuuskatselmus. KIVAKO-opintojaksot laaditaan Creative Commons -lisenssillä siten, että materiaalin muokkaaminen on myös hankkeen

ulkopuolisille käyttäjille mahdollista. Toivottavasti KiVAKO-verkostolla on tulevaisuudessa mahdollisuus kehittää opintojaksojaan ajan vaatimusten mukaisiksi. Tulevien vuosien KiVAKO-opintojaksojen osallistujamäärät ja palautteet näyttävät, miten työssä on onnistuttu.

Heli Simon on saksan kielen lehtori ja kielten ja viestinnän tiimiesihenkilö Seinäjoen ammattikorkeakoulussa (SeAMK) liiketoiminnan ja kulttuurin yksikössä.

Tuula-Harriet Kotikoski on englannin ja saksan lehtori Jyväskylän ammattikorkeakoulun kielikeskuksessa.

Lähteet

eAMK verkkototeutusten laatukriteerit: <https://www.eamk.fi/fi/campusonline/laatukriteerit/>
(<https://www.eamk.fi/fi/campusonline/laatukriteerit/>)

EK 2017 = Elinkeinoelämän keskusliitto 2017. EK: Tehdään kielitaidosta Suomelle vetovoimatekijä ja kilpailuetu. Verkko uutinen 13.12.2017. [Viitattu 26.10.2020]. Saatavilla:

<https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/ek-tehdään-kielitaidosta-suomelle-vetovoimatekija-ja-kilpailuetu/>
(<https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/ek-tehdään-kielitaidosta-suomelle-vetovoimatekija-ja-kilpailuetu/>)

HS 2020 = Helsingin Sanomat 2020. Suomalaisten kielitaito rapautuu, kun Englanti jyrää muut kielet. Pääkirjoitus 6.9.2020. [Viitattu 26.10.2020]. Saatavilla: <https://www.hs.fi/paivanlehti/06092020/art-2000006624940.html> (<https://www.hs.fi/paivanlehti/06092020/art-2000006624940.html>)

Itkonen, T. 2019. Blogi: Saksa-tiimin KiVAKO-aloitus. KiVAKO-hankkeen blogi. Saatavilla: <https://www.kivako.fi/2019/02/20/saksa-tiimin-kivako-aloitus/>
(<https://www.kivako.fi/2019/02/20/saksa-tiimin-kivako-aloitus/>)

KiVAKO-hankkeen verkkosivut. [Viitattu 22.6.2020]. Saatavilla: <http://www.kivako.fi/>
(<http://www.kivako.fi/>)

KiVAKO-hankkeen blogikirjoitukset. [Viitattu 6.11.2020] Saatavilla: <https://www.kivako.fi/viestinta/blogikirjoitukset/> (<https://www.kivako.fi/viestinta/blogikirjoitukset/>)

KiVAKO: Saksa-pilottien opiskelijapalautteet 2020.

Oinonen J. 2019. Opettajan läsnäolo tärkeää verkkokursseilla. Tempus 3/2019, 8–9.

Pyykkö, R. 2017. Monikielisyys vahvuudeksi. Selvitys Suomen kielivarannon tilasta ja tasosta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:51. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 12.11.2018]. Saatavilla:

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160374/okm51.pdf>
(<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160374/okm51.pdf>)

Talouselämä 2016 = Koho, S. 2016. Kommentti: Suomalaisten kielitaito rapistuu. Verkkoartikkeli 23.2.2016. Talouselämä. [Viitattu 26.10.2020]. Saatavilla:

<https://www.talouselama.fi/uutiset/kommentti-suomalaisten-kielitaito-rapistuu/9da3e681-bacc-346b-accb-c2f689af209e> (<https://www.talouselama.fi/uutiset/kommentti-suomalaisten-kielitaito-rapistuu/9da3e681-bacc-346b-accb-c2f689af209e>)

Varttala, T. & Puranen, P. 2020. KiVAKO-hanke: korkeakoulut kielivarantoa kehittämässä. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 11(2). [Viitattu 22.6.2020]. Saatavilla:

<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2020/kivako-hanke-korkeakoulut-kielivarantoa-kehittamassa> (<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2020/kivako-hanke-korkeakoulut-kielivarantoa-kehittamassa>)

Virtanen, M. 2017. Mitä on digipedagogiikka? Video ja blogi 7.9.2017. Metropolia. Saatavilla:

<https://blogit.metropolia.fi/tarinoitadigiaskelista/2017/09/07/mita-on-digipedagogiikka/>
(<https://blogit.metropolia.fi/tarinoitadigiaskelista/2017/09/07/mita-on-digipedagogiikka/>)

YLE 2008 = Yle uutiset 2008. Suomalaisten kielitaito rapistuu huolestuttavasti. Verkkouutinen 4.2.2008. [Viitattu 26.10.2020]. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-5821239> (<https://yle.fi/uutiset/3-5821239>)

YLE 2018 = Laukkanen, S. 2018. Kielitaito rapistuu ja kapeutuu – vientiyrityksen päällikön neuvo nuorille: “Lukekaa niitä kieliä!”. Verkkouutinen 21.3.2018. Yle uutiset. [Viitattu 26.10.2020].

Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-10124510> (<https://yle.fi/uutiset/3-10124510>)

Artikkeliin viittaaminen

Simon, H. & Kotikoski, T.-H. (2020). Kielivarantoa laajentamassa – saksajatkumo KiVAKO-hankkeesta. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 11(7). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-joulukuu-2020/kielivarantoa-laajentamassa-saksajatkumo-kivako-hankkeesta> (<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-joulukuu-2020/kielivarantoa-laajentamassa-saksajatkumo-kivako-hankkeesta>)